

Een dwaalgast aan onze kust: een klapmuts (*Cystophora cristata*, Erxleben 1777) op het strand te Heist

Jan Haelters en Francis Kerckhof

Samenvatting

Op 3 oktober 1999 werd een levende klapmuts *Cystophora cristata* aangetroffen te Knokke-Heist. Het betrof een jong mannetje van ongeveer 6 maanden oud. Het werd overgebracht naar het zeehondenopvangcentrum van National Sea Life Blankenberge. Het dier zal vrijgelaten worden in de Noordzee in de eerste maanden van 2000. De klapmuts is zeer zeldzaam in de zuidelijke Noordzee. Dit was de tweede melding van een klapmuts in België. De eerste melding betrof een vrouwtje van ongeveer een jaar oud dat in binnenwateren gevangen werd in maart 1987.

Summary

On 3 October 1999 a live hooded seal *Cystophora cristata* was found at the beach of Knokke-Heist, Belgium. The animal was a young, approximately 6 months old male. It was taken to the seal rehabilitation centre of National Sea Life Blankenberge. The animal will be released in the North Sea in early 2000. The hooded seal is very rare in the southern North Sea. This is the second record in Belgium, the first case being a one year old female that was caught in inland waters in March 1987.

Uitzonderlijke stranding voor onze kust

Op 3 oktober 1999 werd in het Vlaams natuurreservaat 'Baai van Heist' (Knokke-Heist) een levende klapmuts *Cystophora cristata* aangetroffen. Deze voor onze kust heel zeldzame zeehond werd overgebracht naar het zeehondenopvangcentrum in National Sea Life Blankenberge. Na een onderzoek uitgevoerd door Dr. J. Van Gompel bleek dat het dier tamelijk mager was, maar toch in een relatief goede gezondheid verkeerde. Het zowat zes maanden oud mannetje woog ongeveer 35 kg. De stranding van een klapmuts is voor onze kust erg uitzonderlijk. Het dier, dat Filip gedoopt werd, kreeg in de media dan ook heel wat aandacht.

Het enige andere gekende geval van een klapmuts in België dateert van 1987 (Asselberg, 1987; Van Bree, 1997). Op 28 februari 1987 werd een 'zeehond' waargenomen in de Schelde nabij Gent. Vermoedelijk werd dezelfde zeehond de volgende weken ook waargenomen in Brugge en opnieuw te Gent. Tenslotte werd dit dier, waarvan later bleek dat het een klapmuts was, gevangen in Doornik op 12 maart. Dit vrouwtje woog bij de vangst zo'n 70 kg (Kruythoof, 1987), en was dus waarschijnlijk een jaar oud. Het werd via de dierentuin van Antwerpen overgebracht naar de zeehondencrèche te Pieterburen, waar het gestorven is.

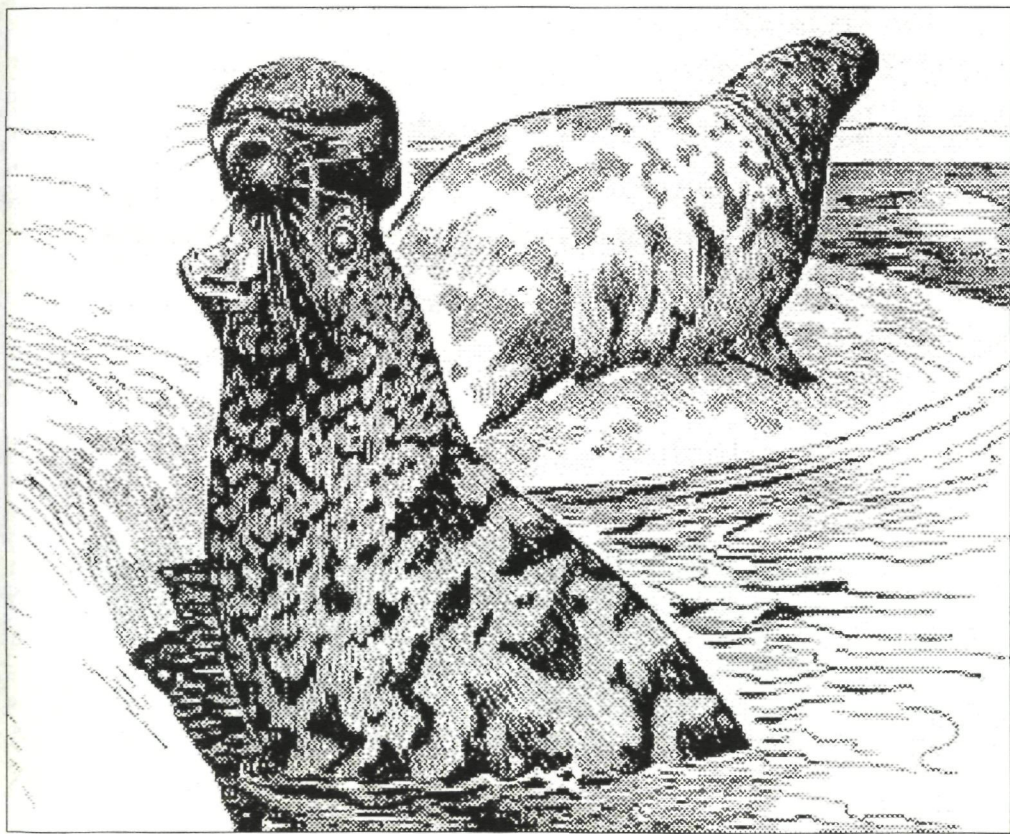
Voorkomen van de klapmuts

Klapmutsen leven in de noordelijke Atlantische Oceaan. Ze komen voor op de rand van het pakij, en in de zeeën rond Spitsbergen, Jan Mayen, Groenland, Labrador en Newfoundland tot in Baffin Bay (o.a. Bonner, 1989; Reijnders, 1997). Het zijn zwervende dieren die buiten het voortplantingsseizoen grote afstanden kunnen afleggen. Klapmutsen worden dan vaak rond IJsland, Noorwegen en ten noorden en westen van Schotland waargenomen (o.a. Folkow et al., 1996). In uitzonderlijke gevallen dwalen klapmutsen af naar de zuidelijke Noordzee en naar de Atlantische kusten van Frankrijk, Spanje en Portugal (zie bijvoorbeeld: Derix & Van Bree, 1997; Duguay, 1986a; 1986b; Duguay et al., 1989; Van Bree, 1997). Enkele malen werden klapmutsen waargenomen in het westelijk deel van de Beaufortzee, en zelfs in de Stille Oceaan (Burns & Gavin, 1980; Fay, 1995).

Levenswijze

De klapmuts is een grote zeehond. De mannetjes wegen gemiddeld 250 kg, maar kunnen meer dan 400 kg zwaar worden. Vrouwtjes wegen gemiddeld 180 kg. De jongen van de klapmuts zijn bij de geboorte, die plaatsvindt op het pakij tussen midden maart en midden april opmerkelijk volgroeid. Dat hangt samen met het onzekere bestaan op het pakij. De eerste rui van de jongen vindt reeds vóór de geboorte plaats. De jongen komen zelfs ter wereld met een onderhuidse vetlaag, dit in tegenstelling tot andere zeehonden (Bonner, 1989). Ze wegen bij de geboorte ongeveer 22 kg. Ze worden reeds gespeend na 3 tot 5 dagen. Daarmee heeft dit dier de kortste lactatietijd van alle zoogdieren (Bowen et al., 1985). Tijdens die korte zoogtijd verdubbelen de jongen in gewicht. Onmiddellijk na het spenen paart het vrouwtje opnieuw.

Klapmutsen danken hun naam aan de opmerkelijke neus van de volwassen mannetjes. De neusholtes zijn vergroot en vormen een opblaasbare 'muts' (zie onderstaande figuur). Om het helemaal mooi te maken kunnen mannetjes uit één neusgat het internasaal septum, een rood vlies, naar buiten blazen. Dat doen ze door één van beide neusgaten te sluiten en terzelfdertijd de muts op te blazen. De mannetjes gebruiken dit vertoon om indruk te maken op elkaar bij hun strijd om paringsbereide vrouwtjes. Wanneer het ritueel van indruk maken met de muts, gepaard met specifieke geluiden en bewegingen geen effect heeft, zal een vechtpartij uitmaken welk dier met het wijfje kan paren.

Omwille van de dichte vacht, waarvan de rug een prachtige blauw-grijze rug kleur heeft, werden jonge klapmutsen ('bluebacks') in het verleden fel bejaagd. Deze jacht verminderde sterk door protestcampagnes van milieubewegingen, onder meer gevolgd door een invoerverbod voor de pelsen in de Europese Unie (Richtlijn 83/129/EEC; 1983). De populatiegrootte wordt op 500.000 – 600.000 dieren geschat (Reijnders et al. 1993).

De prooi van klapmutsen bestaat uit allerlei benthische ongewervelden, maar vooral uit vis zoals kabeljauwachtigen, haring, roodbaars (*Sebastes spec.*) en heilbot, en inktvis, zoals *Gonatus fabricii* (o.a. Reijnders et al., 1997). Hun grootste vijanden zijn, naast de mens, de zwaardwalvis, de ijsbeer en de groenlandse haai. Klapmutsen kunnen meer dan 1000 meter diep duiken, en daarbij langer dan 52 minuten onder water blijven (Folkow & Blix, 1994).

Vrijlating

De gestrande klapmuts blijft nog een tijdje te bezichtigen in National Sea life te Blankenberge. Het vrijlaten van het dier wordt gepland voor begin 2000. Waar die vrijlating zal plaatsvinden is nog niet bekend. Het is niet aangewezen om dit dier van het hoge noorden aan onze kust of in de Westerschelde vrij te laten, zoals gerevalideerde grijze en gewone zeehonden. Verschillende mogelijkheden om het dier naar een meer noordelijke plaats te transporteren worden onderzocht. In het verleden werden klapmutsen die in Nederland strandden, na een herstelperiode vrijgelaten in de Noordzee. Laten we alvast hopen dat Filip niet hetzelfde lot wacht als de klapmuts die in 1997 te Calais strandde. Dit dier werd in maart van datzelfde jaar reeds vrijgelaten in de Noordzee. Zes maanden later werd het door zeehondenjagers gedood in Groenland, meer dan 4900 km van de plaats waar het vrijgelaten was (Derix & Van Bree, 1997).

Met dank aan Dr. J. Van Gompel, National Sea Life Blankenberge, Dr. P. Van Bree, en J. Tavernier.

Literatuur

- Asselberg, R., 1987. Een "zeehond" in de Belgische binnenwateren. *Marswin*, 8(1): 27-28.
- Bonner, W.N., 1989. The natural history of seals. Bromley: Helm, 196p.
- Bowen, W.D., O.T. Oftedal & D.J. Boness, 1985. Birth to weaning in 4 days: remarkable growth in the hooded seal, *Cystophora cristata*. *Canadian Journal of Zoology*, 63(12): 2841-2846.
- Burns, J.J. & A. Gavin, 1980. Recent records of hooded seals, *Cystophora cristata* Erxleben, from the western Beaufort Sea. *Arctic*, 33(2): 326-329.
- Derix, R.R.W.M. & P.J.H. Van Bree, 1997. On two recent life-strandings of adult hooded seals (*Cystophora cristata*, Erxleben, 1777) on the Westeuropean continental coast. *Mammalia*, 61(4): 631-633.
- Duguy, R., 1986a. Cétacés et Pinnipèdes de la région arctique et subarctique observés sur les côtes de France. ICES CM-1986/N:6, Council Meeting, Copenhagen, 9 oktober 1986, 5 p.
- Duguy, R., 1986b. Rapport annuel sur les cétacés et pinnipèdes trouvés sur les côtes de France XV - année 1985. *Annales de la Société des Sciences Naturelles de la Charente-Maritime*, 7(4): 507-522.
- Duguy, R., C. Nores, C. Perez & M. Sequeira, 1989. Répartition et fréquence des pinnipèdes sur les côtes Atlantiques de France, d'Espagne et du Portugal. ICES CM-1989/N:3, Council Meeting, Den Haag, 5 Oktober 1989, 11 p.
- Fay, F.H., 1995. An earlier Pacific record of a hooded seal. *Marine Mammal Science*, 11(3): 415.
- Folkow, L.P., P.E. Mårtensson & A.S. Blix, 1996. Annual distribution of hooded seals (*Cystophora cristata*) in the Greenland and Norwegian Seas. *Polar Biology*, 16: 179-189.
- Folkow, L.P. & A.S. Blix, 1994. Distribution and diving behaviour of hooded seals. In: Blix, A.S., L. Walloe & O. Witang (eds): Whales, seals, fish and man. Proceedings of the international symposium on the biology of marine mammals in the north-east Atlantic; Tromsø, Noorwegen, 29 november - 1 december 1994. Amsterdam: Elsevier Science B.V. vol. 4.
- Kruijthoof, C., 1987. Een jonge klapmuts in de Schelde. *Zoo Antwerpen*, 52(4): 16.
- Reijnders, P., S. Brasseur, J. van der Toorn, P. van der Wolf, I. Boyd, J. Harwood, D. Lavigne & L. Lowry, 1993. Seals, fur seals, sea lions, and walrus. Status survey and conservation action plan. Gland: IUCN, 88p.
- Reijnders, P., G. Verriopoulos & S. Brasseur (eds.), 1997. Status of pinnipeds relevant to the European Union. Wageningen: IBN Scientific Contributions 8, IBN-DLO, 195 p.
- Van Bree, P.J.H., 1997. On extralimital records of Hooded seals, *Cystophora cristata* (Erxleben, 1777), on the western European continental coast. *Zeitschrift für Säugetierkunde*, 62: 182-186.

Jan Britostraat 24
8200 Brugge

Muscarstraat 14
8400 Oostende